

Liudmila Rohač. „Ksavero Oginskio dvarvietė Hanutoje ir žvalgomieji jos tyrimai“

Garsioji kunigaikščių Oginskių giminė išugdė visą eilę puikių meno veikėjų, karo vadų ir politikų. Jų vardus ir prisiminimą galima išsaugoti atgaivinant tas vietas, kur šie žmonės gyveno ir kūrė, kur tekėjo jų likimui skirtas laikas. Tai gimtosios vietos, dvarai, rezidencijos. Gaila, tačiau iki mūsų dienų šių „architektūrinių gyvenimo liudininkų“ išliko nedaug. Didžioji jų dalis buvo sugriauta Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo metu, panaudota statant kitus objektus. Optimizmą kelia nebent Plungės (Lietuva), Guzovo (Lenkija), Zalesės (Baltarusija) dvarų situacija. Čia driekiasi nesuardyti statinių ir parkų kompleksai, kurių pilna restauracija yra visiškai įmanoma jau artimiausiame dešimtmetyje. Tai pirmiečiai uždaviniai. Svarbu, kad juos sprendžiant nebūtų pamiršti ir tie Oginskių kultūrinės veiklos židiniai, kuriuose architektūriniai paminklai yra visiškai sunaikinti. Norint užčiuopti šiuos pamirštos kultūros pėdsakus visų pirma reikia imtis mokslinių, archeologinių tyrimų. Prie tokių vietovių priskirtinas ir Oginskių dvaras Hanutoje (Minsko sritis, Vileikos rajonas, Baltarusija). Šiandien Hanuta – nedidelis kaimelis, o kažkada čia buvo turtinga Pranciškaus Oginskio vasaros rezidencija. Prieš Oginskius šias vietas valdė didikai Holšanskiai, vėliau – Katilų giminė. Po to, kai Kazimiero dukra Rozalija ištekėjo už Kazimiero Igno Oginskio, dvaras atiteko Oginskių giminei. 1739 m. dvarą pradėjo valdyti Tadas Pranciškus Oginskis (1711–1763), o po to jo sūnus Pranciškus Ksaveras Oginskis (1742–1830). Su šiuo vardu susijusi ir Hanutos rūmų statyba 1765 m. Iš rašytinių šaltinių žinome, kad tai buvo įdomus elegantiškas, vėlyvojo baroko statinys, apsuptas miškų, tolokai nuo pagrindinių traktų. Spėjama, kad rūmų projekto autoriumi galėjo būti Oginskių statybų inspektorius Marijonas Maliarovskis, italas Abraomas Hen, o gal ir I. Ch. Knakfusas. (...)

Bet kuriuo atveju rūmai buvo nuostabi darbo ir poilsio vieta. Architektūrinės kompozicijos požiūriu jie atrodė vienodai iš fasado ir sodo pusės. Skyrėsi tik rūmų šonai. Antrame aukšte buvo stačiakampiai užapvalinti langai. Trikampis lygus frontonas buvo apvestas profiliuotu karnizu. Kraštiniai fasado langai buvo išryškinti piliastrais. Iš fasado pusės stačiakampį rūmų turį skaidė trys rizalitai. Šviesiai šešėliuojanti jų vaizdą ryškino piliastrų, profiliuotų karnizų, sandrių architektūrinis žaismas. Pagrindinį plastinį fasado akcentą sudarė centrinis rizalitas. Priešais centrinį įėjimą puikavosi puiki terasa, kurios išorinę pusę juosė baliustrada su elegantiškos formos vazomis. Panašios terasos juosė ir šoninius fasadus.

Rūmai buvo dengti aukštu gontiniu stogu, kurį frontinėje pusėje skaidė mansardos langai, išdėstyti abipus centrinį rizalitą. Visi langai buvo barokinio stiliaus. Toks rūmų vaizdas išsilaikė beveik nepakitęs iki Antrojo pasaulinio karo.

Centrinis įėjimas vedė į erdvų vestibulį, išklotą ažuolinių lentų parketu, kuris buvo ornamentuotas šviesiomis rombo formos juostomis. Tą patį motyvą galima buvo pastebėti ir durų puošyboje. Iš vestibulio platus įėjimas vedė į pokylių salę, kurią puošė šviesaus ir juodo ažuolo parketas. Virš vestibulio buvo koplyčia. Pokylių metu jos durys būdavo uždarytos, pamaldų metu – atviros. Vienu ir kitu atveju galerijoje grodavo orkestras. Abipus vestibulio ir pokylių salės durys vedė į šonines reprezentacines sales. Gyvenimui buvo skirta visa eilė patalpų šoniniuose rūmų sparnuose.

Architektūrinę vertę turėjo ir aukšti įvažiavimo vartai. Juos sudarė dvi mūro sienos, papuoštos stilizuotais piliastrais, karnizais, užapvalintomis angomis. Dvaro ansambliui taip pat priklausė dvi vėlyvojo baroko koplyčios, arklidės, tarnų gyvenamasis namas, 30 ha parkas, prie kurio tyvuliavo Hanutos upės tvenkinys.

Pirmojo pasaulinio karo metais rūmuose buvo įsikūręs vokiečių štabas, kuris atsitraukdamas išsivežė visus baldus ir meno kūrinius. Iki 1921 m. rūmai stovėjo tušti. Pro kiaurus stogus tekėjo vanduo, durys ir langai buvo išplėšti, parketas suniokotas.

Antrojo pasaulinio karo metais rūmai buvo sudeginti, o po to vietos gyventojai juos ir visai nugriovė. (...)

Šiandien Hanuta – nedidelis kaimas (apie 100 gyventojų), išsidėstęs vaizdingoje Naračankos upės pakrantėje, į kurią įteka Hanutkos upelis. Buvusių rūmų vietą primena 1,8–2 m aukščio ir 13x36 m kalva. Jos viduryje auga laukinė kriaušė. Netoli jos – lobių ieškotojų išrausta duobė. 2004 m. archeologinių tyrimų metu buvo iškasti du nedideli bandomieji šurfai. Iš po statybinių nuolaužų matėsi pamatai su sienų likučiais. Paaiškėjo, kad sienos mūrytos iš 28x5.5x14.5 cm ir 23x5x12 cm plytų. Atlikus tyrimus tapo žinoma rišančiojo skiedinio sudėtis. Antrajame šurfe rasta XVIII–XIV a. fajansinių ir stiklinių indų duženų. Šie radiniai liudija, kad verta tęsti archeologinius dvarvietės tyrimus, kruopelę po kruopelės kaupiant informaciją būsimiems restauravimo darbams. Viskam, kaip sakoma, Dievo valia ir laikas...

Iš rusų kalbos vertė Vytas Rutkauskas